

با نگاهی به مرکز اسناد تاریخی میرداماد

اسناد محلی

* محمود اخوان مهدوی

سند در تعریفی جامع به معنای هر آن چیزی است که به آن استناد کنند. به عبارت دیگر هر آن چیزی که در تأیید یا رد موضوع یا موضوعاتی به آن تکیه کنند سند خوانده می‌شود. اما در تعریف عام؛ اسناد متونی هستند که در نتیجه‌ی روابط اجتماعی و در مسیر زندگی بشر ایجاد و بر اثر مرور زمان ارزش استنادی آن‌ها کم یا زیاد شده و گاهی تکیه‌ی آن‌ها بر موضوعات تغییر و تبدیل می‌یابد. در دهه‌های اخیر گونه‌های دیگری برای اسناد قایل شده‌اند که در یک تفکیک کلی به آن اسناد غیر مکتوب می‌گویند. اسناد غیرمکتوب عبارتند از تمامی اشیاء و عناصر و فایل‌های دیداری و شنیداری که در موضوعات مختلف قابلیت تکیه و استناد دارند.

قالب‌هایی که محتوای اسناد در آن‌ها ذخیره شده است، مانند تمامی مواد و عناصر از عوامل فیزیکی و شیمیایی اثرپذیری دارند. اما قبل از این‌که عوامل فیزیکی و شیمیایی بر قالب اسناد تأثیر بگذارد، بر محتوای سند تأثیر خواهد گذاشت. به عبارت دیگر در تمامی انواع قالب‌های اسناد آسیب‌پذیرترین بخش، محتوای سند است به عنوان مثال در اسناد دست‌نویس تاریخی قبل از آن‌که کاغذ فرسوده شده و از بین برود، متن سند دچار فرسایش خواهد شد، همچنین وضعیت محتوا در فایل‌های دیداری و شنیداری. البته که مهمترین، اثرگذارترین و سریع‌ترین عامل در نابودی اسناد، عوامل انسانی هستند. چه بسا اسناد تاریخی که در مقابل عوامل متعدد فیزیکی و شیمیایی مقاومت کرده‌اند، اما توسط افراد و جوامع از بین رفته‌اند. از عوامل دیگری که به محتوای اسناد آسیب وارد کرده است، پراکنده شدن مجموعه‌های اسناد مرتبط و نیز انتقال ملکیت اسناد است. چنان‌که محتوای بسیاری از اسناد تاریخی در قالب "مجموعه اسناد" قابل بازیابی است و یک برگ از این مجموعه به تنهایی ناقص و نامفهوم خواهد بود. بسا سوداگرانی که مجموعه‌های خصوصی اسناد را خریداری کرده و اوراق آن‌ها را به صورت تک برگ به افراد مختلف می‌فروشند. به عنوان مثال نگارنده در سال ۱۳۸۲ در شهر کاشان به مجموعه‌ای از اسناد املاک و فعالیت‌های علی‌خان امین‌الدوله در گیلان برخوردیم که از میان این اسناد، فرامین و احکام حکومتی جدا شده و به صورت تک برگ فروخته می‌شد. علاوه بر این برخی پژوهشگران و مراکز اسناد بدون این‌که اطلاعات مربوط به مالک اصلی اسناد را ثبت کنند، اسناد را خریداری کرده و به آرشیو خود منتقل می‌کنند که این عمل نیز در بازخوانی و تحلیل برخی اطلاعات مندرج در متن اسناد ایجاد خلل خواهد کرد.

بنابراین حفاظت فیزیکی و محتوایی اسناد در گام نخست در گرو آگاه‌سازی و در گام بعدی نیازمند به مستندسازی و متمرکز نمودن مجموعه‌های اسناد است که این اقدامات جزو شرح خدمات مجموعه‌هایی تحت عنوان مرکز یا آرشیو اسناد خواهد بود. مراکز اسناد در ابتدا به منظور حفاظت اسناد از طریق آرشیوسازی و بایگانی شکل گرفتند. اما امروزه مراکز اسناد علاوه بر بایگانی و حفاظت فیزیکی اسناد، وظیفه‌ی انتشار آن‌ها را نیز بر عهده دارند. بنابراین کارشناسان مراکز اسناد ابتدا اسناد موجود در مجموعه‌های خصوصی و عمومی را شناسایی کرده، اصل یا تصویر سند را آرشیو می‌کنند، سپس انتشار اسناد از طریق ارایه به پژوهشگران و

یا انتشار مجموعه‌های موضوعی صورت می‌پذیرد.

نکته‌ای که در این جا باید توجه کرد تفاوت آرشیو اسناد با مرکز اسناد است. معمولاً آرشیوهای اسناد تنها به جمع‌آوری، بایگانی و ساماندهی اسناد اقدام می‌کنند، اما مراکز اسناد علاوه بر بایگانی و ساماندهی اسناد، به فعالیت‌های پژوهشی و یا ایجاد امکانات پژوهشی در حوزه‌ی اسناد و یا با محوریت اسناد نیز اقدام می‌کنند. البته که مهمترین و فراگیرترین تأثیر کارکرد مراکز اسناد؛ فرهنگ‌سازی و آگاهی‌بخشی به افراد در برخورد با اسناد تاریخی و یا حتی اسناد مربوط به زندگی روزمره‌ی مردم است.

هریک از مراکز اسناد بسته به محورهای فعالیت خود، اقدام به گردآوری گروه‌های خاصی از اسناد می‌کنند. چنان‌که بسیاری از مراکز اسناد بزرگ و عمومی کشور در گذشته بایگانی اسناد داخلی یک مجموعه بوده‌اند، مانند مرکز اسناد آستان قدس رضوی، مرکز اسناد مجلس شورای

ملی و مرکز اسناد وزارت امور خارجه و ... که بعدها به دلیل اهمیت موضوعات اسناد و برخورداری از کمیت قابل توجه آن‌ها، تبدیل به مراکز اسناد عمومی شده‌اند. اما برخی از مراکز اسناد با نیت جمع‌آوری اسناد شکل

اهمیت و ضرورت وجود مراکز اسناد محلی در این است که در این مراکز اسناد تمرکز بیشتری بر روی اسناد محلی صورت می‌گیرد

گرفته‌اند که در این موارد نیز ابتدا گروه خاصی از اسناد مد نظر بوده و بعدها عمومیت یافته است، مانند سازمان اسناد ملی که در ابتدا به منظور آرشیو و ساماندهی اسناد راکد موجود در بایگانی‌های سازمان‌ها و ادارات دولتی شکل گرفت و اکنون جامعیت یافته است. گروهی دیگر از مراکز اسناد نیز با دغدغه‌ی حفظ محتوای اسناد تاریخی موجود در مجموعه‌های خصوصی و خانوادگی و دسترسی پژوهشگران به این اسناد شکل گرفته‌اند، مانند مرکز اسناد تاریخی دانشگاه تهران که همت بزرگانی چون دکتر ایرج افشار، دکتر محمدتقی دانش‌پژوه و دکتر منوچهر ستوده در شکل‌گیری آن غیر قابل انکار است.

در سال‌های اخیر در کنار مراکز اسناد عمومی و ملی، مراکز اسناد محلی متعددی شکل گرفته‌اند که از این میان برخی از این مراکز اسناد، شعبه‌های استانی سازمان اسناد ملی ایران هستند و برخی؛ مراکز اسناد خصوصی و یا وابسته به سازمان‌ها و دانشگاه‌ها می‌باشند. اهمیت و ضرورت

درخت چنار کهنسال محله سرچشمه استرآباد، معروف به چنار پیر و دکان واقع در شکاف آن. عکاس: ناشناس. تاریخ عکس: دهه ۱۳۱۰ خورشیدی. آلبوم: غلامرضا تقوی

وجود مراکز اسناد محلی در این است که در این مراکز اسناد تمرکز بیشتری بر روی اسناد محلی صورت می‌گیرد و در نتیجه بسیاری از اسناد محلی که از دسترس مراکز اسناد ملی دور مانده‌اند، شناسایی و جمع‌آوری می‌شوند. همچنین کارشناسان محلی شناخت بیشتری از مجموعه اسناد خصوصی و خانوادگی داشته و خانواده‌ها نیز به کارشناسان بومی اعتماد بیشتری دارند. علاوه بر این در فهرست‌نویسی اسناد، مسائل و موضوعات محلی پررنگ‌تر دیده شده و به همین نسبت دسترسی پژوهشگران محلی به اسناد آسان‌تر خواهد بود. از همه مهم‌تر این‌که صاحبان مجموعه‌های اسناد شخصی و خانوادگی در تماس و تعامل با مراکز اسناد محلی به اهمیت و ارزش اسناد خود پی برده و در نگهداری و حفاظت اسناد خود آگاهی بیشتری کسب کرده و در نتیجه تلاش بیشتری خواهند کرد.

هر یک از مراکز اسناد بسته به سیاست و حوزه فعالیت‌های جانبی که دارند، چهارچوب و محدوده فعالیت برای خود تعیین می‌کنند و بر اساس آن به آرشيو و انتشار گروه خاصی از اسناد اقدام خواهند کرد. معمولاً مراکز اسناد عمومی محلی از نظر قالب محتوایی، تمامی موضوعات مرتبط در قلمرو جغرافیایی آن محل را شامل می‌شوند.

اسناد تاریخی در سرزمین استرآباد و گرگان (استان گلستان کنونی) به دلایل متعددی از کمیت قابل توجهی برخوردار است. از میان این دلایل می‌توان به؛ موقعیت خاص منطقه از نظر

ارتباط با منطقه‌ی ماورا، النهر، روابط تجاری با سواحل شمالی دریای کاسپین (خزر)، روابط تنگاتنگ سیاسی با روسیه از دوران صفویه تا پایان قاجار، وجود اقوام بیابانگرد در نقاط شمالی این سرزمین، حاصلخیز بودن اراضی و در نتیجه ارزش زمین، همجواری با جنگل‌های انبوه در کوه‌پایه‌های جنوبی و بهره‌برداری از جنگل‌ها، اهمیت منابع آب، رواج شیلات، دامداری، کشاورزی و نوغان‌داری، رواج سنت وقف از دوره‌ی صفویه و کثرت موقوفات، وجود سکونت‌گاه‌های متعدد در این سرزمین، تغییر و تعویض مکرر حکام محلی، مهاجرت اقوام مختلف به این سرزمین از گذشته‌های دور، کوچاندن طوایف مختلف به این سرزمین به منظور مرزبانی تا اوایل دوره‌ی قاجار، کثرت خاندان سادات و توجه ویژه‌ی صفویان به سادات این خطه، حضور ایل قاجار در این منطقه و توجه سلاطین قاجار به این سرزمین به عنوان خاستگاه و پایتخت معنوی خود، تأسیس نخستین ادارات و نهادهای دولتی در سال‌های آغازین حکومت پهلوی، وجود طیف‌های

مختلف و متعدد سیاسی از دوره‌ی پهلوی دوم تا دهه‌ی ۱۳۶۰ شمسی و ... اشاره کرد. فعالیت در حوزه‌ی گردآوری و انتشار اسناد تاریخی در سرزمین استرآباد و گرگان سابقه‌ی چندانی ندارد. مهمترین اقدام در

اسناد تاریخی در سرزمین استرآباد و گرگان
(استان گلستان کنونی) به دلایل متعددی از کمیت
قابل توجهی برخوردار است

این راستا گردآوری مجموعه‌ی ارزشمندی از اسناد تاریخی این سرزمین است که در کتاب از آستارا تا استارآباد (جلدهای ۶ تا ۱۰) به چاپ رسیده است.

نخستین مرکز اسناد تاریخی گرگان در ۲۴ اسفندماه ۱۳۵۴ و به مناسبت بزرگداشت پنجاهمین سال شاهنشاهی دودمان پهلوی، توسط اداره‌ی فرهنگ و هنر گرگان و دشت تأسیس شد که پس از پیروزی انقلاب اسلامی منحل شده و از سرنوشت اسناد و آثار تاریخی آن اطلاعی در دست نیست. دومین مرکز اسناد گرگان در زمان مدیریت آقای سید محمد امینی مدیر وقت اداره‌ی میراث فرهنگی گرگان تأسیس شد که اسناد موجود در آن عبارت بودند از اسناد تولیدی حاصل از گزارش‌های باستانشناسی و پژوهش‌های میدانی که در دوره‌ی مدیران بعدی اکثر این اسناد از مرکز خارج و پراکنده شدند. پس از آن در سال‌های اخیر برخی از سازمان‌ها و ادارات استانی با استفاده از اسناد موجود در بایگانی‌های خود گنجینه‌ها و مراکز اسناد خصوصی و

داخلی را راه‌اندازی کرده‌اند که از آن جمله می‌توان به گنجینه‌ی اسناد ثبت احوال استان گلستان که به دستور آقای ابوترابی مدیر وقت اداره کل ثبت احوال استان گلستان، به صورت موزه‌ای از اسناد اداری و هویتی در داخل اداره کل ثبت احوال استان گلستان تأسیس شد، اشاره کرد. مرکز اسناد تاریخی مؤسسه‌ی فرهنگی میرداماد به عنوان نخستین مرکز اسناد تاریخی عمومی ابتدا در سال ۱۳۸۲ هم‌زمان با تأسیس این مؤسسه، به منظور آرشیسو سازی و ساماندهی اسناد مرتبط با فعالیت‌های آیت‌الله نورمفیدی بنیانگذار مؤسسه‌ی فرهنگی میرداماد شکل گرفت و اندکی پس از آن در سال ۱۳۸۴ هم‌زمان با تأسیس مرکز دانش‌نامه‌ی گلستان (سرزمین جرجان و استرآباد) به منظور مستندسازی مقالات دانش‌نامه و دسترسی پژوهشگران محلی به اسناد تاریخی، فعالیت‌های خود را گسترش داد تا این‌که در سال ۱۳۹۰ به طور رسمی با هدف شناسایی، حفظ، ساماندهی و انتشار اسناد سرزمین استرآباد و گرگان، به عنوان جامع‌ترین مرکز اسناد در استان گلستان به فعالیت پرداخت.

اسناد موجود در مرکز اسناد تاریخی مؤسسه‌ی فرهنگی میرداماد از چندین منظر قابل تقسیم‌بندی هستند که در این جا به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌کنیم:

از نظر اصالت نسخه

۱- اسناد اصل: آن دسته از اسناد هستند که نسخه‌ی اصل آن‌ها در آرشیو مرکز اسناد نگهداری می‌شوند. این بخش شامل اصل اوراق دست‌نویس و چاپی تاریخی، اصل لوحه‌های محکوک، اصل عکس‌ها و تصاویر تاریخی، اصل گزارش‌های مستندنگاری، نسخه‌های پیش‌نویس کتب منتشر شده در استان، نسخه‌ی اصل و نیز نسخه‌ی قبل از انتشار فایل‌های دیداری و شنیداری و ... است.

۲- اسناد سایه: آن دسته از اسناد هستند که نسخه‌ی اصل آن‌ها در جایی غیر از مرکز اسناد قرار دارد و تنها کپی آن‌ها در مرکز اسناد نگهداری می‌شود، مانند تمامی اسناد سرزمین استرآباد و گرگان موجود در آرشیوهای ملی و محلی و خصوصی

از نظر انواع قالب سند

۱- اسناد نوشتاری: شامل تمامی انواع اسناد نوشتاری اعم از فرامین، احکام، قباله‌ها، وقف‌نامه‌ها، اخوانیات، مکاتبات اداری، تبارنامه‌ها، گزارش‌های مستندنگاری، خروجی‌های

نوشتاری گفتگوهای تاریخ و فرهنگ شفاهی و... که در انواع قالب‌های نوشتاری ثبت شده‌اند، مانند: اوراق خطی و چاپی، الواح محکوک، سکه‌ها، شیء، نوشته‌ها، خطی و چاپی، و...
 ۲- اسناد دیداری: شامل تمامی انواع اسناد دیداری اعم از عکس‌های تاریخی، عکس‌های قدیمی خانوادگی، عکس‌های مستندنگاری، فیلم‌ها و تصاویر متحرک قدیمی، خروجی‌های دیداری تاریخ

و فرهنگ شفاهی، مستندهای ویدئویی، اسکیس‌ها، نقاشی‌ها و طراحی‌ها، پلان‌ها، نقشه‌ها و تصاویر سه بعدی و انیمیشن و... که در انواع قالب‌های دیداری ثبت شده‌اند، مانند: عکس‌ها، شیشه‌ها، نگاتیوها، اسلایدها، میکروفیلم‌ها، فیلم‌های آپارات، نوارهای ویدئویی، لوح‌های فشرده، هارد دیسک‌ها، نقشه‌ها، تابلوها، بوم‌ها، پوسترها و...

۳- اسناد شنیداری: شامل تمامی انواع اسناد شنیداری اعم از سخنرانی‌ها، خروجی‌های شنیداری گفتگوهای تاریخ و فرهنگ شفاهی، آثار موسیقی، خروجی‌های شنیداری جلسات اداری، فرهنگی و آموزشی و... که در انواع قالب‌های شنیداری ثبت شده‌اند، مانند: نوارهای ریل، صفحه‌های گرامافون، نوارهای کاست، لوح‌های فشرده، هارد دیسک‌ها و...

از نظر منشأ تولید سند

۱- اسناد ذات: شامل تمامی اسناد اعم از مکتوب و غیرمکتوب که در گذشته تولید شده‌اند و اکنون شناسایی و جمع‌آوری می‌شوند.

۲- مستندنگاری: شامل تمامی گزارش‌هایی که به منظور تولید سند از موضوعات و وقایع

وقف نامه یک باب دکان واقع در دهانه چنار پیر محله سرچشمه استرآباد و محوطه اطراف چنار به تاریخ ششم شعبان ۱۲۸۵ (مطابق اول آذرماه ۱۲۴۷)

مسئله و اما

مختلف مرتبط با سرزمین استرآباد و گرگان تهیه می‌شوند.

آنچه که در مورد اسناد و اهمیت آن‌ها قابل ذکر است این‌که برخلاف تصور عامه‌ی مردم که می‌پندارند اسناد ارزشمند تاریخی حتما باید ویژگی‌های خاص فیزیکی و محتوایی داشته باشند، بسیاری از اسناد، اوراق و اشیائی که در اختیار افراد و خانواده‌ها بوده و مربوط به زندگی روزمره‌ی گذشتگان آن‌ها و یا خودشان می‌باشد، می‌توانند در گروه اسناد ارزشمند تاریخی قرار گیرند. به عنوان مثال تصور عامه این است که یک سند تاریخی زمانی ارزش خواهد داشت و یا اصولاً زمانی سند قلمداد می‌شود که محتوای آن مرتبط با یک موضوع عمومی، حکومتی، درباری و یا مرتبط با مشاهیر و خواص باشد و یا یک عکس قدیمی زمانی ارزشمند است و یا اصولاً سند محسوب می‌شود که از یک منظره یا عمارت گرفته شده و یا تصویری از خواص در آن باشد در حالی که انواع کارت‌های دعوت عروسی، اطلاعیه‌های تبلیغاتی و آگهی‌های فوت،

عکس‌های خانوادگی و ... نیز می‌توانند جزو اسناد و حتی اسناد ارزشمند تاریخی محسوب شوند.

مهمترین وظیفه‌ی مراکز اسناد، به ویژه مراکز اسناد محلی که سرو کار بیشتری با

بسیاری از اسناد، اوراق و اشیائی که در اختیار افراد و خانواده‌ها بوده و مربوط به زندگی روزمره‌ی گذشتگان آن‌ها و یا خودشان می‌باشد، می‌توانند در گروه اسناد ارزشمند تاریخی قرار گیرند

اقتشار مختلف جامعه و به اصطلاح مردم دارند، اعتمادسازی و پس از آن آگاهی بخشی است. مهمترین هدف مرکز اسناد، قبل از این‌که جذب و جمع‌آوری اسناد باشد، حفاظت اسناد است. بنابراین مراکز اسناد وظیفه دارند صاحبان اسناد تاریخی را نسبت به آن‌چه که دارند آگاه سازند و شیوه‌های آماتوری نگهداری و حفاظت اسناد را به آنان آموزش دهند، ولو این‌که این امر موجب شود که صاحبان اسناد احساس کنند که خود قادر به نگهداری اسناد خانوادگی خود هستند و نیازی به انتقال اسناد خانوادگی به مرکز اسناد ندارند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْمُطَهَّرِينَ

Handwritten marginal notes in Arabic script, including a prominent red word 'فهم' (Fahm) and other commentary.

١٠٦٩
 نسخة من نسخة
 كسوف في تاريخ اسبانيا
 من قبل ابن بطوطة
 في سنة ١٣٥٤
 في سنة ١٣٥٤
 في سنة ١٣٥٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَكُلَّ اسْعَاءَةٍ فِي النَّسَمِ
سورة مريم بكيه ثمان وسبعون آية عذ الكوي ابيد علي ولم بعد لا غيره ولم بعد الا
 بدار وعذ لا غيرهم **في حديث** ابي س كح فرأى اعطى من الاجر بعد من صدق
 ترك ما وجي ومرم عسى وحوى وبرون واسلم وانجي ونعوت واسمحل عشر حساب
الجنتان من ادمين فقرة سورة مريم لم يمت في الراحى تصب منها يعينه في
 نسه وولده وماله واعطى في الآوه مثل ملك سليمان داود في الدنيا

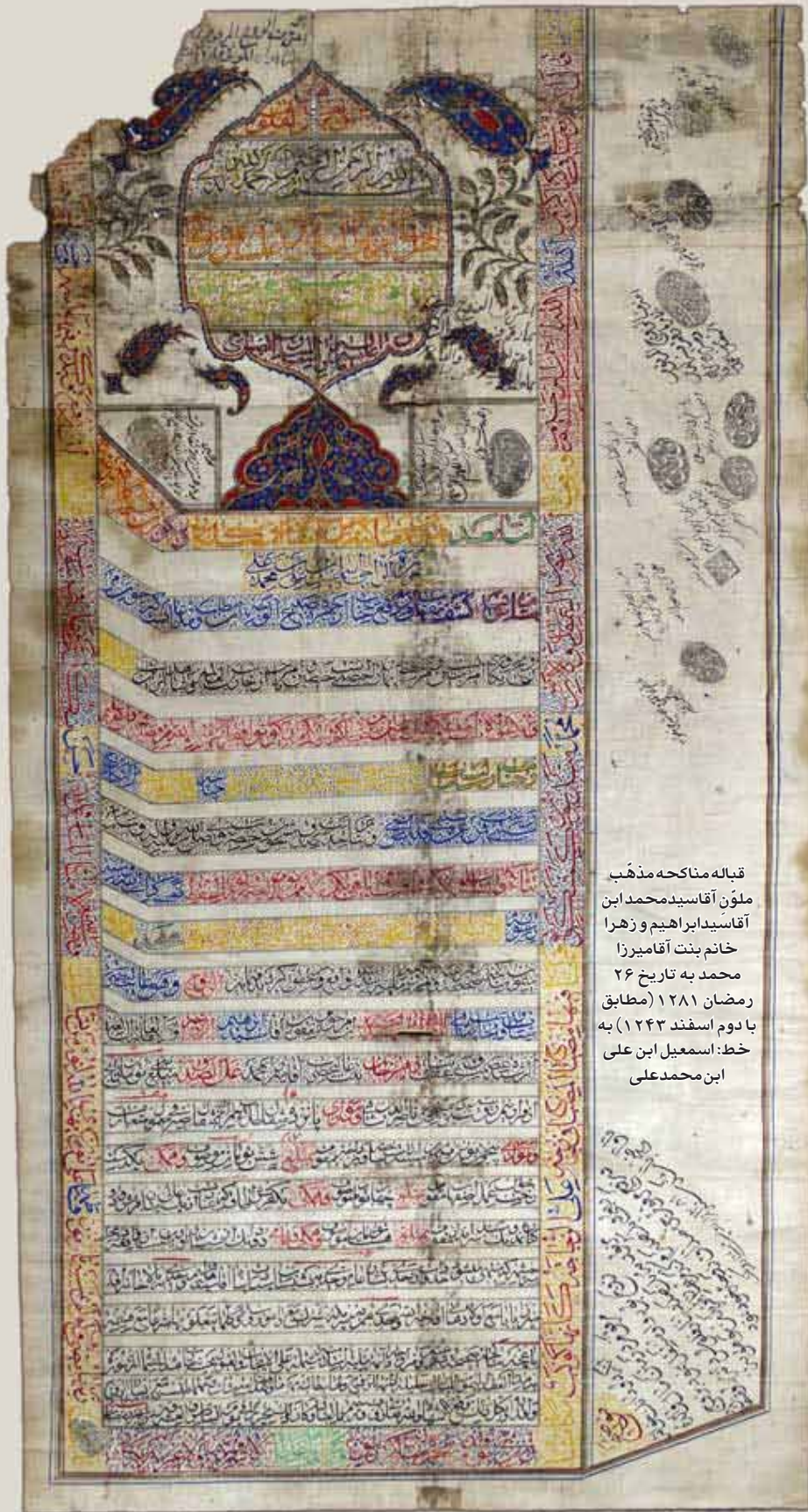
كسوف
 كَهَيْعَتِهِمْ فَوْقَ رُؤُوسِهِمْ مَبْعَدُهُ زَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاً خَفِيًّا قَالَ رَبِّ
 إِنِّي وَهِنَ الْعِظْمِ رَبِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسَ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا
 وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا
 فَرَبِّي وَرَبِّكَ مِنْ آلِ بَيْتِكَ فَاجْعَلْ رَبِّي رَضِيًّا يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ
 الَّذِي كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ قَالَ رَبِّ إِنِّي بَرَأةٌ لِلَّذِينَ أُشْرِكُوا مِنْ قَبْلِي فَاصْنَعْ لِي
 آيَةً قَالَ فَاصْنَعْ لَكَ حَقِيًّا قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبِّكَ فَبَدَأَ بِعِزِّ رَبِّهِ
 وَلَمْ تَكُنْ لَكَ شَيْبًا فَرَادَاهُ إِذْ رُوِيَ بِيَمِينِهِ وَوَضَعَهُ عَلَى عِيسَى وَمِنْ مِثْلِهَا
 بِلَدْنِ كَرِيمٍ وَكُلَّ اسْعَاءَةٍ فِي النَّسَمِ وَكُلَّ اسْعَاءَةٍ فِي النَّسَمِ
 عِبْدَهُ لَاهِ مَعُولٍ رَجْمٌ رَبِّكَ وَالرَّحْمَةُ احَابَةُ آيَاهُ صَبَّحَ دُعَاءَهُ وَسَاءَ الْوَلَدُ أَوْ مَادِي رَمَهُ بَدَأَ آي
 دُعَاؤُهُ دُعَاءَ خَفِيًّا خَفِيًّا فِي نَفْسِهِ وَبَدَأَ بِعِزِّ رَبِّهِ الْخَفِيُّ وَبَدَأَ بِعِزِّ رَبِّهِ الْخَفِيُّ
 اخْفَاءَهُ لِنَلَا بِلَامٍ فِي طَلَبِ الْوَلَدِ وَبِ الشَّحْوَةِ وَاضْفَاءَهُ الرُّومِ إِلَى الْعِظْمِ لَانَهُ قَوَامُ الْوَدْنِ
 فَادَاوِينَ تَسَا قَطَّتْ قُوَّةُ وَاللَّامِ لِلْجُنْسِ لَعْنَى أَنْ يَدْخُلَ الْبَسُّ لَدَى الْوَدْنِ وَالقُوَّةُ وَالقُوَّةُ وَاضْفَاءَهُ
 الْوَدْنِ وَسَمِّيَهُ الشَّيْبَ بِشَوَاطِئِ الْعَارِ فِي بِيَاضِهِ وَانْتِفَارِهِ فِي الشَّعْرِ بِاشْتِعَالِ الْعَارِ وَ
 اسْتِدْالِ الشَّحْوَةِ إِلَى مَكَانِ الشَّعْرِ وَسَمِّيَهُ بِهِ الرَّأْسَ وَجَعَلَ الشَّيْبَ تَجْرًا وَكَمْ يَقْبَلُ رَأْسِي
 اِكْتِفَاءً بِعِلِّ الْخَالِطِ أَنْهَ رَأْسُهُ ثُمَّ تَوَسَّلَ لَهُ سَمَاءُ عَمَّا سَلَفَ لَهُ مَعَهُ حَمُّ اسْتِمْتِ بِتَوَالِي هَامِ
 الْعَجْرُ وَشَوَالِ التَّمِّ حَمُّ وَرَأْسِي أَهْمٌ لَعْنَتِي وَوَارَعَ عَلَى الْجُنْسِ حَمُّ شَا عَزَّ شَفَعَتْ الْمَوَالِي حَمُّ وَرَأْسِي
 قَلْبِي بِنُوعِي وَابْنِي وَهَمُّ أَخْلَقَهُ حَمُّ نَعْدِي وَكَأْسُ امْرَأَةٍ عَقْمًا لَا تَلِدُ لَيْسَ لِي حَمٌّ لَدُنْكَ لَمَّا
 إِنِّي وَوَلَدًا يَلِينِي وَكَوْنُ أَدَى حَيْرَانِي وَوَلَدِي أَرْزُكَ تَأَكُّدُ كَوْنُهُ وَيَتَأَمَّرُ ضِيَا بَكُونُهُ مِصَابًا لَأَنَّ

ص ص
 ص
 ص
 وصل الله ما الولد وصل الامام
 وقت انه من دعاه كان ابي كافي
 وصل من وسعي

كسوف
 نسخة

صفحه آغاز جلد دوم نسخه دست
 نويس تفسير جوامع الجامع. كاتب:
 سلطان حسين واعظ استرآبادي
 تاريخ كتابت: ١٠٥٨ هجری قمری
 (مطابق با ١٠٢٧ خورشیدی).
 اهدایی محمود اخوان مهدوی

قباله مناكحه مذهب
ملون آقاسيد محمد ابن
آقاسيد ابراهيم وزهرا
خانم بنت آقاميرزا
محمد به تاريخ ٢٦
رمضان ١٢٨١ (مطابق
با دوم اسفند ١٢٤٣) به
خط: اسمعيل ابن علي
ابن محمد علي

